

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H. C. van der Ent, Dordrecht - Centrum; Ds. R. Kok, Soest, Ds. H. van Leeuwen, Elburg; Ds. D. Slagboom, Barendrecht; Ds. M. C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn; J. van Heteren, Sliedrecht-Centrum en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE:

Joh. van der Lee, Kwartelstraat 74 2406 EP Alphen aan den Rijn, telef. 01720 - 73814, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen aan den Rijn. Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

Meditatie

Christus de Deur

„Ik ben de Deur; indien iemand door Mij ingaat, die zal behouden worden.”

Joh. 10:9a

„In mijn rijk kan ieder zalig worden op zijn wijze.” Dit woord werd uitgesproken door Frederik de Derde, koning van Pruisen. In zijn rijk waren roomsen, die vasthielden aan hun kerkleer. In zijn rijk waren er ook, die leefden bij de lijnen getrokken door de reformator Calvijn. In zijn rijk waren er ook, die leefden bij de rede. Nu was Frederik de overtuiging toegedaan, dat ieder via zijn eigen geloofsweg zalig kon worden. Vandaar zijn uitspraak: „In mijn rijk kan ieder zalig worden op zijn wijze”.

Deze uitspraak is een leugen. Een waarheid volkomen in strijd met Gods Woord. Dat Woord Gods leert ons duidelijk dat er maar één mogelijkheid is. Die éne mogelijkheid is er, die is ook door Jezus in Zijn prediking gewezen. Die éne mogelijkheid is Hijzelf. Vandaar Zijn belijdenis: „Ik ben de Deur”. Door Hem alleen komt men het koninkrijk der hemelen binnen.

Hij is niet één van de vele toegangen tot het rijk der genade. Dat rijk heeft slechts één toegang. Slechts één deur. En die deur is Christus.

In de belijdenis van Christus ligt een waarschuwing voor de mens. Een waarschuwing ook voor u en voor mij. Immers staande buiten het paradijs proberen we ons een toegang te verschaffen tot het rijk der genade. Op alle manieren kan dat geprobeerd worden. We kunnen in de overtuiging gaan leven een deur gevonden te hebben. Een deur in onze vroomheid. In onze goede werken. In het zijn in het verbond met God. In ons gedoopt zijn. In ons belijdenis-doen. In ons avondmaalvieren. In onze kerkgang. In onze plaats in de gemeente. In onze ijver voor de Heere. In ons belijden voor de Heere.

Op zichzelf zijn dit goede zaken, maar we misleiden onszelf wanneer het genoemde onze deur is. We kunnen zelfs menen van Jezus te zijn. We kunnen belijden Zijn eigendom te zijn voor leven en sterven en dat we toch Zijn genadekracht niet kennen. We leven dan niet bij het wonder dat er een deur is. Het oog is dan nog gesloten voor de werkelijkheid, dat we van huis uit staan voor de deur van het Godsrijk. Voor die werkelijkheid gaat ons oog open wanneer Gods Geest in het leven gaat werken. We zien onszelf dan niet achter de deur staan, maar vóór de deur van het rijk Gods. Voor die deur staan we door eigen schuld en zonde. Door onze val en moedwillige ongehoorzaamheid staan we buiten het Godsrijk. We staan voor een gesloten deur. En die deur kan door niets van onze kant open gaan. Gebogen wordt voor Gods recht. Het recht dat spreekt van altoos buiten te moeten blijven staan.

Van harte wordt ingestemd met de belijdenis der Kerk: „Aangezien wij dan naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend hebben, is er enig middel waardoor wij deze straf zouden kunnen ontgaan en wederom tot genade komen”. De genade om in te gaan in het rijk van God. Die genade wordt nu in het Evangelie geproclameerd. De genade verkondigt Christus Zelf. Hij getuigt: „Ik ben de Deur”.

Het rijk van God is door de zonde een gesloten rijk. Een rijk, waarin niemand kan komen. Maar nu is Jezus Christus naar Gods welbehagen de deur tot dit rijk. Die deur heeft God uitgedacht en geplaatst in het Godsrijk. En die deur is niet een gesloten maar een geopende deur. Die deur staat open, omdat aan Gods gerechtigheid is genoeg gedaan. Dit heeft Christus gedaan door Zijn lijden en sterven. Daartoe is Hij ook in de wereld gekomen. In Zijn bitter, smartelijk lijden was er voor Hem geen geopende deur. De deur naar Zijn vader was voor Hem gesloten. Oordeel en vervloeking waren Zijn deel. Hij aanvaardde het van harte dat er voor Hem was een gesloten deur, maar Hij heeft door Zijn arbeid verdiend dat de toegang ontsloten werd tot gemeenschap met God. De ingang geopend werd tot het koninkrijk van God. Naar Gods welbehagen en door Zijn Middelaarsarbeid is Hijzelf de deur. Op grond van recht en gerechtigheid kan en mag Hij proclameren: „Ik ben de Deur”. Dit zelfgetuigenis laat Hij horen tot op de grote dag, de dag des Heeren. Maar Hij zegt er iets bij. En ook dat woord moet terharte genomen worden. Uit Zijn mond vernemen we: „Indien iemand door Mij ingaat, die zal behouden worden”.

Dit woord bevat een waarschuwing, bevat een zaak tot ernstig zelfonderzoek. Want gelijk Hij Zelf laat horen in het tekstverband is het van elders inklimmen in onze tijdsbedeling mogelijk. Men kan zich voordoen als een schaap, maar voor de Heere een geveinsde zijn. Men kan zijn een dief, een moordenaar. Men kan zich uitgeven een herder te zijn, maar voor de Heere is men een huurling. Zelfonderzoek is een geboden zaak. Zelfonderzoek bij het licht van Gods Woord. Alleen degenen, die door Hem ingaan, worden behouden. Door die deur gaan nu allen die weten dat zij buiten staan en verlangen naar de gemeenschap des Heeren. In en door het geloof wordt tot Hem de toevlucht genomen. Buiten de Deur Jezus

Christus ziet men geen mogelijkheid meer om zalig te worden. Het oog is gericht op de enige deur. De voet plaatst zich op de weg, die leidt tot deze deur. Het hart begeert door deze deur in te gaan. Als zondaar, beladen met schuld, komt men tot Hem, van Wie men weet dat Hij van God geschenken is tot wijsheid, tot rechtvaardigheid, tot heiligheid, tot een volkomen verlossing. De wil is er om door Hem alleen zalig te worden. De overtuiging is aanwezig dat men door Hem kan zalig worden. Dat men door Hem zalig zal worden. De mogelijkheid van zalig te worden doet tot Hem uitgaan en de overtuiging van te zullen zalig worden, wordt ondervonden. Hij maakt waar wat Hij zegt. Men wordt zalig. Men wordt behouden. Behouden voor eeuwig. Men is voor eeuwig gebracht in de stal der schapen. Men is voor altoos een burger van het Godsrijk. Men is en blijft een levend lid van 's Heeren Kerk. Welk een heilszaak. Men kan niet meer verloren gaan. In het leven is men een behoudene. Op de grote oordeelsdag is men een behoudene. Satan en

wereld kunnen vele pogingen ondernemen om de heilsstaat te vernietigen, maar het zal niet gelukken. De zondekracht kan de genadekracht niet breken. Men is behouden. Behouden uit kracht van de eeuwig liefde Gods. Men is behouden door de losprijs die

VAN DE ADMINISTRATIE.

Een laatste verzoek aan hen, die wel de acceptgirokaart ontvingen, maar nog niet betaalden, dit niet langer uit te stellen, daar wij na de vakantie anders een herinneringskaart moeten sturen, wat extra werk en porto-kosten medebrengt. Dit verzoek geldt niet voor hen, die per giro al hadden betaald, die kunnen de ontvangen acceptgirokaart ter zijde leggen. Verblijvend is het, dat wij weer 7 nieuwe abonnees konden noteren, waardoor ons blad steeds meer bekendheid krijgt. Ook dank aan hen die instemming met Bewaar het Pand gaven, waarvan wij bemoedigd, kennis namen. Aan giften werd ontvangen f 119,50, ook daarvoor als steeds onze dank. Onze 2e Ontmoetingsdag in 1978, die D.V. Zaterdag 26 augustus a.s. in Kampen zal worden gehouden, komt weer dicht bij. Gaarne willen wij onderschrijven de woorden van Ds. Blom tot opwekking, om die dag elkander in Kampen weer te mogen ontmoeten. Adm. Bewaar het Pand, Kwartelstraat 74, Alphen a/d Rijn, giro 70.43.50.

v.d. L.

Christus heeft betaald door Zijn bloed. Men is behouden door het geloof in Hem. Men is behouden door Zijn genade en leiding. Men is behouden door het werk van de Heilige Geest. Niets zal kunnen scheiden van de liefde Gods in Christus. Het Woord van Jezus blijft gelden. Welk een vastheid ligt daarin. Hij zegt het ook zo nadrukkelijk, met klem: „Die zal behouden worden”. Gelijk men veilig was achter de poort van de vrijstad, zo is men veilig achter de Deur Christus. Lezer, lezeres, alleen door het ingaan door de Deur Christus zult u behouden worden. Als de Deur predikt Hij nog Zichzelf. Hij wijst nog op Zichzelf als de Deur. Als de Deur, de enige Deur wordt Hij u getekend in het Evangelie. Geloof u dat u van nature buiten het Godsrijk staat? Neemt u van harte de belijdenis over, dat u naar recht voor altijd buiten dit rijk, buiten de schaapskooi des Heeren moet blijven? Hoort het heilswoord van Christus: „Ik ben de Deur”. Hoort Zijn heilswoord, hetwelk tevens een nodiging voor U inhoudt: „Die door Mij ingaat, die zal behouden worden”. U mag komen zoals u bent. U behoeft niets mee te brengen, want boven de deur staat geschreven:

„Behoeftig volk, in hunne noden,
in hun ellend' en pijn.
Gans hulpeloos tot Hem gevloeden,
Zal Hij ten redder zijn.

Wie tot Hem komt, wordt niet uitgeworpen, maar behouden.

Ds. M. C. Tanis.

Van de Redactie

U. School voor Dundas en Hamilton. Het doet ons goed weer giften voor de school te kunnen verantwoorden en wel f 25,- van B.M. en f 200,- van C.V. Hartelijk dank hiervoor. We willen ook wijzen op het artikel van Ds. Hamstra, dat in dit nummer voorkomt. We stellen ons voor, dat daardoor vele harten bewogen worden om ook een bijdrage te geven of dat opnieuw te doen. Mogelijk zijn de nummers van bank en giro vergeten of niet bij de hand. Daarom laten we ze hier even volgen. Wanneer men een postrekening heeft kan men overmaken op postrekening 652422 ten name van Ds. G. Blom te Meerkerk, of op postrekening 129785 ten name van de Rabobank te Meerkerk, ten gunste van rekeningnummer 34.13.58.053 van de Rehoboth Christian School Society te Dundas en Hamilton. Alle giften op deze

nummers worden in ons blad verantwoord en als er weer voldoende geld binnengekomen is kunnen we daarmee de penningmeester van de schoolvereniging en het hele bestuur blij te maken. Er kwam inmiddels weer een gift binnen en wel van f 300,- van K. te S. Hartelijk dank.

2. Alle begrip te boven. Toen we vorig jaar in Canada waren kregen we bij onze kinderen Bill en Marja een boek in handen, dat handelt over de wonderen van Gods genade in de vorige eeuw in Pulverbach en omgeving, een gebied in midden-Engeland. Het boek gaat in hoofdzaak over de familie Gilpin, maar het levensverhaal van Sukey Harley, die in dezelfde streek kwam te wonen en met de familie Gilpin bevriend raakte, komt er ook in voor. Jane Gilpin schreef de wonderlijke leidingen des Heeren met Sukey op. Het is te begrijpen, dat de samensteller van het boek, dat in het engels **more than notion** heet, ook leidingen des Heeren met Sukey op. Het is te opgenomen. Het verhaal dat daarin gegeven wordt van de familie Gilpin en van Sukey is zeer treffend. Vroeger is het leven van Sukey al eens in onze taal uitgegeven. Ds. Hamstra, toen nog in Dundas, vestigde ook eens onze aandacht op dit werkje en gaf ons een exemplaar in het engels. Het is ons gebleken, dat het verhaal omtrent Sukey helemaal in **More than notion** is verwerkt. We achten het van belang onze lezers er kennis mee te doen maken. We willen zo regelmatig mogelijk in ons blad een gedeelte van dit boek opnemen. De vertaling is te danken aan een kleindochter, die maandenlang in Canada heeft gelogeed, maar vooral aan Marja, die verreweg het grootste gedeelte vertaalde en voor de pers gereed maakte. We hebben haar naam meermalen genoemd in onze artikelen over Canada. Ze heeft er heel wat werk aan gehad, maar we weten, dat ze dat met liefde gedaan heeft. Het was moeilijk om een gepaste hollandse naam te vinden, maar we zijn het met elkaar eens geworden, dat de titel moet zijn: **ALLE BEGRIP TE BOVEN**. We hopen van harte, dat de Heere het lezen tot rijke zegen moge stellen. In dit nummer wordt het eerste gedeelte opgenomen.

3. Het adres van Ds. v.d. Ent is thans Singel 73 3311 PB Dordrecht.

B.

CATECHISMUS, LEERBOEK VAN DE ORDE DES HEILS

Zondag 49.

De bede: „Uw wil geschiede, gelijk in de hemel, also ook op de aarde”, heeft voor ons hart en leven een diep geestelijke betekenis. Want in onze wil draait het rad van onze geboorte, zoals het ontstoken is door de hel, bij onze ontvanging in zonde en geboorte in ongerechtigheid. En daar wij uit kracht van dat beginsel van nature geneigd zijn God en onze naaste te haten, wordt de mens in zijn wil door die haat voortgedreven. Maar boven al die boosheid staat deze bede, als de bede die uit het hart van Christus is voortgekomen en door Zijn mond is uitgesproken, tot zegen en zaligheid van zondaren. Want de genade van Zijn offerande is overvloedig genoegzaam voor het ganse menselijk geslacht. Maar dan hebben wij daartoe nodig de inlijving in Christus door de dierbare werkingen van de Heilige Geest, om vervuld te worden met de liefde van Christus, daar Hij de wil des Vaders als waarachtig mens volmaakt onderhouden heeft. En dat borgtochtelijk, opdat onze wil door Zijn genade en Geest geheiligd zou worden bij de aanvang en bij de voortgang tot vernieuwing van het gemoed. En daarin is vrede en blijdschap voor het gemoed, want de Heere is het waardig gediend, geliefd en gevreesd te worden. Maar desniettemin stelt het willen van ons verdorven bestaan zich altijd tegenover de wil des Heeren, al is het soms nog zo godsdienstig, als het opkomt uit de wortel van eigengerechtigheid. Maar door het heiligen van de wil van de mens onder de bedauwing van de Heilige Geest, is het de keus van het geloof, dat door de liefde werkt, de wil des Heeren te doen. En dat in de beleving van onze afhankelijkheid, met de bede: „Uw wil geschiede, gelijk in de hemel, also ook op de aarde”. En dat sterkt het hart niet alleen in de dienst des Heeren,

maar daarin wordt ook het beginsel van het hemelleven gesmaakt, tot eer van Zijn Naam. En daar vlees en bloed het koninkrijk der hemelen niet zullen beërven, hebben we onze eigen wil en zin met ernst te verzaken. Waartoe ons dan ook de zaligmakende genade Gods is verschenen. „En onderwijst ons, dat wij de goddeloosheid en wereldse begeerlijkheden verzakende, matig en rechtvaardig en godzalig leven zouden in deze tegenwoordige wereld”. Maar helaas, de mens is met al zijn kracht van zijn verdorvenheid aan eigen wil en zin verbonden en om dat nu te verzaken, is geen geringe zaak. Men is zo geneigd met wat godsdienstig geredeneer onder te duiken in zijn verdorven bestaan. Wat de mens dan zo doet klagen over de verdorvenheid van Zijn bestaan en spreken over zijn diepe val in Adam. Men leert daarmede zichzelf steeds meer kennen in zijn slechtheid en ellendigheid. En die ontdekking heeft de mens nodig als kind des Heeren, zodat men zich met dat alles goed op de been kan houden.

Maar het nieuwe leven, voor zover dat dan aanwezig mag zijn, wordt er door onderdrukt tot verachtering in de genade. En dat kan niet anders, want men staat met dat alles in soepelheid en toegeeflijkheid tegenover zijn verdorven bestaan, tot ontering van de Heere. Alsof er bij Hem geen genade is, om eigen wil en zin te verzaken.

Maar dan hebben we die vrome godsdienstigheid in al het klagen over onze verdorvenheid, weg te werpen „voor de mollen en de vledermuizen”. Opdat wij de ootmoedige belijdenis van Jeremia zouden leren beleven: „Dit zal ik mij ter harte nemen, daarom zal ik hopen: Het zijn de goedertierenheden des Heeren, dat wij niet vernield zijn, dat Zijn barmhartigheden geen einde hebben. Zij zijn alle morgen nieuw, Uw trouw is groot”.

En daarmede kwam de profeet de straf der zonde te aanvaarden, het zou naar Zijn innerlijke overtuiging rechtvaardig geweest zijn, zo de Heere hem aan het oordeel der vernieling had prijs gegeven. Wat hem in die ootmoedige beleving de goedertierenheden des Heeren deed prijzen tot bekering, om te roemen in des Heeren trouw, daar Hij hem door alles heen had vastgehouden.

En zo werd de bekende Efraim als een onwijs kind veroordeeld tot een half gebakken koek, die in elk opzicht onbruikbaar was, door verbrand te zijn aan de ene kant en aan de andere kant half gaar te wezen. Maar dat was hem tot bekering, daar al zijn godsdienstigheid door de Heere met dat beeld was weggevaagd. Waarmee hij vruchtbaar kwam te staan in de eerste beginselen van het genadeleven, door zich op de heup te kloppen vanwege zijn dwaasheid.

Want hij leerde zijn diepe verdorvenheid en verdoemelijkheid kennen tegenover de majesteit van Gods heiligheid en rechtvaardigheid.

En in de diepe verootmoediging, door eigen zin en wil te verzaken, zegt de Heere: „Is niet Efraim Mij een dierbare zoon? Is hij Mij niet een troetelkind? Want sinds Ik tegen hem gesproken heb, denk Ik nog ernstiglijk aan hem, daarom rommelt Mijn ingewand over hem, Ik zal Mij zijner zekerlijk ontfermen, spreekt de Heere”.

De Heere stak het mes er in, want met behoud van eigen wil en zin onteren wij Hem in het bedroeven van Zijn Geest, tot onderdrukking van het nieuwe leven der genade. En daar de Heere Jezus de zaligheid verdiend heeft in het buigen voor de majesteit van Gods rechtvaardigheid, kan zij niet met de krenking van Gods recht verkreng worden. Het is door de liefde van Christus mogelijk van ganser harte te buigen voor de majesteit van Gods rechtvaardigheid, met de ootmoedige bekentenis de eeuwige dood verdiend te hebben. Om zo onze eigen wil, die ons in de weg staat om zalig te worden, in de beleving des geloofs te leren verzaken, als niet het minste bestaansrecht voor God te hebben. Want de mens heeft met het doen van zijn wil zich losgescheurd van God. En dat is en blijft de aard van onze wil, zodat de Heere Jezus, zowel in het verdienen als in het toepassen van de zaligheid, het doen van de wil des Vaders ten doel heeft. Opdat het doen van de wil des Heeren ook ons zou worden tot spijze, om erdoor gesterkt te worden. Want de Heere Jezus is niet alleen in het doen van de wil des Vaders de verdienende, maar ook de voorbeeldige oorzaak van een

gezond geestelijk leven tot het doen van de wil des Heeren.

In dat verzaken vernederen wij ons voor het aangezicht des Heeren vanwege onze diepe val in Adam. Want wij kwamen er in die moedwillige verzaking er alles aan te wagen, bij het eten van de verboden boom. En laat ons aan die in-droeve boosheid gedurig terug denken, om in afhankelijkheid van de genade des Heeren door Zijn Geest eigen wil en zin te verzaken, want dat raakt de beleving van het geloof, tot verbinding aan de Heere met de band der liefde en dat is tot Zijn eer.

Om zo de wil des Heeren zonder enig tegenspreken gehoorzaam te zijn en dat is tot verloochening van ons verdorven bestaan. En in die onvoorwaardelijke gehoorzaamheid wordt de Heere in Zijn hoogheid en majesteit geerd, als de God van volkomen zaligheid. En dat is het kinderlijke leven des geloofs, waarin de liefde Vaders wordt gesmaakt. Zodat het hart er steeds inniger door aan de Heere en Zijn dienst verbonden wordt. Zodat dan de wil des Heeren onze wilskracht is in de strijd tegen zonde, Satan en ongelooft, met al de liefde van het hart.

Opdat also een iegelijk zijn ambt en beroeping zo gewillig en getrouw moge bedienen en uitvoeren als de engelen in de hemel. En zo is het ons ook profijtelijk stil gezet te worden bij de dienst der engelen, die uitgezonden worden tot dienst dergenen die de zaligheid zullen beërven. Want zij leven met ons mee in onze banden en droefheid. En het heeft plaats dat zij tot onze bemoediging en vertroosting zingen in ons hart, om het hoofd op te heffen tot de Heere. En zonder enige tegenspraak zijn zij ook aan het sterfbed der vromen, om hun zielen gelijk als die van de arme Lazarus met gejuich te dragen in de schoot van vader Abraham. En zij luisteren bij de prediking van het Evangelie naar de veelvuldige wijsheid Gods, die daarin door Zijn Geest verkondigd wordt. En zo zijn zij ons tot een voorbeeld gesteld in de vervulling van ambt en beroep, opdat het leven beleefd zou worden in het licht der eeuwigheid. Want aan het gewillig doen van de wil des Heeren komt geen einde, wat in deze bedeling van de Heere aanvaankelijk geleerd wordt. De Heere wil dat wij in alles ambtelijk werkzaam zijn, daar Hij ons daartoe heeft aangenomen tot Zijn dienst, die toch is een zalige dienst. Om Hem eenmaal eeuwig te dienen en te verheerlijken voor Zijn troon. En dat vervult ons hart met levensernst en vreugde, want al de levenden kennen in het geloof, dat door de liefde werkt, hun levenstaak en plaats hier op aarde, door de dierbare werkingen van Zijn Geest.

Soest.

R. Kok.

DE DORDTSE LEERREGELS. (4)

Nadat wij enig overzicht hebben gegeven van de geschiedenis van de grote Nationale Synode, welke te Dordrecht is gehouden in de jaren 1618—1619, willen we thans nader overgaan tot de behandeling van de VIJF ARTIKELEN, welke deze synode heeft vastgesteld tijdens haar 132e zitting en met welke zij de dwaalleer van de remonstranten heeft weerlegd en veroordeeld. Zelfs met dit gevolg, dat de remonstranten de zaal moesten verlaten, ja, zelfs ook het land! Zeer positief hebben onze Dordtse vaders in deze gehandeld. Neen, zij hebben niet de „gespreksmethode” gevolgd, welke de remonstranten voorstonden bij wijze van een confessionele tolerantie en waarbij dan toch de dwaalleer rustig kon doorgaan, maar zij hebben op de meest positieve, radicale wijze de dwalingen veroordeeld!

Zouden we hier niet een groot verschil moeten constateren met de synode-bepalingen, welke thans gemaakt worden ten opzichte van dwalingen, die slechts als „verschillen van inzicht” en als „accentsverlegging” worden gezien en welke dan dienen opgelost te worden door z.g.n. broederlijke samensprekingen? Wordt daarom niet alle positiviteit totveroordelen van dwalingen ten enenmale gemist in onze dagen? Juist met het oog op ketterijen, die „bedektelijk in de kerken worden ingedragen”, zoals we lezen in 2 Petrus 2:1. Er zijn inderdaad „accentsverschillen”. Maar deze betreffen geen kern—waarheden, doch gelden meer persoonlijke zienswijzen over een bepaald uitgangspunt. Dat is ook op te merken bij de synode van Dordrecht. Daar

was b.v. wel verschil van inzicht over de „volgorde” in Gods besluiten van eeuwigheid, namelijk over de supra- en infrabeschouwing, bij de bovenvaldrijvers en de ondervaldrijvers. D.w.z. bij hen die het besluit van de verkiezing vóór dat van de val stellen en zij, die de orde in Gods besluit stellen als besluit van de schepping, val en verkiezing. Bogerman, de praeses van de synode, was zelf de supra-gedachte toegedaan. Maar het was voor hem geen bezwaar de vijf artikelen te ondertekenen, welke toch duidelijk uitgaan van de infra-gedachte. Dit verschil van gevoelen werd toen niet tot een twistzaak gemaakt, zoals ook niet bij andere Godgeleerden. Beide standpunten verwierpen evenzeer de Remonstrantse gevoelens als o.a. het geloof als oorzaak van de verkiezing (de verkiezing uit voorgezien geloof en goede werken) Beiden stellen de verkiezing uit Gods souverein, vrijmachtig welbehagen.

Zo hebben onze Dordtse Vaderen een zeer groot onderscheidingsvermogen ontvangen om de dwalingen van de Remonstranten te onderkennen en deze zo positief en radicaal mogelijk te veroordelen. Welk een rijk en diep inzicht hebben zij gehad in de eeuwige, onveranderlijke waarheden van Gods Woord en in de zin en mening van de Heilige Geest in dat Woord! Kwam dit niet uit in het onderkennen van de dwalingen?

Want lees maar eens het eerste hoofdstuk van het betoog der remonstranten, opgenomen achter de „verwerping der dwalingen”. Hoe zeer „bedektelijk” liggen de dwalingen daarin opgesloten. Geen wonder is het, dat velen hebben gedacht en denken: hebben die remonstranten eigenlijk geen gelijk gehad? Is een man als Bogerman niet al te liefdeloos te werk gegaan? Hebben zij niet veel meer op de „verantwoordelijkheid” van de mens gewezen? Vinden we in hun leergevoelens niet een goede verbondsmatige voorstellingswijze? Ware het toch niet beter geweest, dat men op de bedoeling van de remonstranten was ingegaan, om door broederlijke samenspreking tot oplossing van de geschillen te komen en de eenheid te bevorderen? Ja, zo denkt men er nu over. Wat wordt veelal de noodzakelijke onderscheidingskracht en positiviteit in de leertucht gemist na het vereiste vermaan! Te meer is dat zo erg, omdat over het algemeen de oude dwalingen weer openbaar worden onder andere benamingen of etiketten en alzo bedektelijk ingevoerd.

Over welke zaken ging het nu bij de dwalingen van de Remonstranten op de Dordtse Synode?

Deze zijn in de bekende vijf artikelen van de contra-Remonstranten weerlegd en wel betreffende de volgende vijf punten:

- 1 Dat de verkiezing geschied is uit een voor-gezien geloof en goede werken;
- 2 Dat Christus voor alle mensen heeft voldaan;
- 3 Dat de wil des mensen vrij is zowel om het goede als het kwade te kiezen;
- 4 Dat de Geest Gods niet onwederstandelijk werkt in de bekering;
- 5 Dat de gelovigen uit de staat der genade kunnen vallen.

Op deze zaken hopen we D.V. nader in te gaan en in onze volgende les te beginnen met de behandeling van het eerste punt betreffende de verkiezing.

Op één ding willen we nog wijzen. Dat we namelijk bij de behandeling van de dwalingen eraan ontdekt mogen worden, zowel bij de aanvang als bij de voortgang, dat de tendens van deze dwalingen ligt in ons aller hart. Want de mens zoekt toch van nature zalig te worden door de werken der wet en hij is een vijand van het zalig worden uit vrijmachtige souvereine genade. En tracht de bekommerde zondaar telkens niet iets toe te brengen aan het volbrachte werk van Christus om tot vrede met God te komen? Welnu, daarom is het zo noodzakelijk „door de wet der wet te sterven” en de ruimte van zalig—worden te ervaren in het Evangelie van vrije genade, om de verdienste van Christus' wil!

v.L.

Ontmoetingsdag

We nodigen u vriendelijk uit tot bijwoning van de ontmoetingsdag van vrienden en vriendinnen van Bewaar het Pand, die D.V. zaterdag 26 augustus a.s. zal worden gehou-

den in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Kampen.

Programma:

Morgensamenkomst, aanvang 10.30 uur

Opening: Ds. G. Blom

Spreker: Ds. H. van Leeuwen

Slotwoord: Ds. G. Hamstra

Pauze

Middagsamenkomst, aanvang 2 uur

Opening: Ds. A. Baars

Spreker: Ds. M. C. Tanis

Sluiting: Ds. H. C. van der Ent.

Het kerkgebouw is gemakkelijk te bereiken. In de omgeving is voldoende parkeergelegenheid. Er wordt weer gezorgd voor gratis koffie en frisdrank.

Er zal deze keer voor het eerst in Kampen een boekentafel zijn. Het is gebleken, dat velen dit erg op prijs stellen.

Van de gelegenheid willen we gebruik maken om nog wat exemplaren van het boekje Jeugdleven in Bijbels licht aan de man te brengen. De prijs is nog steeds f 10,-. We hopen dat we op deze dag weer velen mogen begroeten. En bovenal, dat de Heere in ons midden moge zijn.

Het bestuur van Bewaar het Pand.

De Rehoboth Christian school te Dundas.

Het is inmiddels al weer ruim een jaar geleden dat het bestuur van de Rehoboth Christian School Society mij verzocht een reis naar Nederland te maken ten einde meer bekendheid te geven aan alles wat in Hamilton en Dundas gedaan wordt om de bovengenoemde school te kunnen bouwen en openen.

Gedurende de lange en strenge winter was het niet mogelijk om iets in de bouw-sector ter hand te nemen. Doch men heeft niet stil gezeten met het maken van plannen en voorbereidingen. In januari werden de blueprints goedgekeurd. Vele vergaderingen werden door de verschillende commissies belegd. Advertenties werden geplaatst voor aan te stellen onderwijzers enz.

Er is veel nodig niet alleen voor het bouwen van de school, doch ook voor de aanschaf van het studie-materiaal. In 's Heeren goede voorzienigheid mocht het bestuur er in slagen om het onderwijzend personeel te benoemen. In september van dit jaar hoopt men de school te kunnen openen. Voor zover ons bekend is, zijn tachtig kinderen als eerste leerlingen ingeschreven.

Nadat de vorst uit de grond was, werd met de bouw van de school een aanvang gemaakt en nu ziet men op snelle en vakkundige wijze de zo lang begeerde school op zijn fundamenten verrijzen. Met lust en ijver wordt er aan de bouw van de school gewerkt. Ook vele jongeren besteden hun vrije tijd om waar mogelijk de taak van de ouders te verlichten. De moeders zijn eveneens bezig als „Willing Workers” de belangen van de school te behartigen.

In de laatste Newsletter wordt gerapporteerd dat men nu verwacht dat de totale kosten van de schoolbouw ongeveer \$ 168.000,00 zullen zijn. Het schoolbestuur vermeldt met dankbaarheid dat er nu reeds \$ 142.606,00 is bijeengebracht. Dus moet er voor september nog ruim \$ 25.000,00 worden verzameld. Na de opening komen dan meteen de onkosten voor transportatie en onderwijzend personeel. Voorwaar geen kleinigheid, vooral daar de regering in 't geheel geen financiële steun verleent. Maar men is ervan doordrongen dat er offers nodig zijn om het geestelijk welzijn van de kinderen te bevorderen. Het is onze bede dat Gods gunst, om Christus wil, rijkelijk op al deze werkzaamheden mag rusten.

Door de gewijzigde situatie, als gevolg van ons vertrek naar Alphen aan den Rijn, zijn wij niet in staat de ontwikkeling van de school van nabij gade te slaan. Toch leven we mee met onze vrienden in Canada - waarvan ook velen „Bewaar het Pand” lezen - en en willen we gaarne een beroep doen op uw offervaardigheid. Vorig jaar is er reeds een groot bedrag ten bate van de school bijeengebracht. Wij zijn zeker dat er ook thans velen zijn die een bijdrage voor dit doel willen schenken, om het Christelijk onderwijs in Canada op basis van Gods onfeilbaar Woord te steunen.

Ds. G. Hamstra.

Na heropening van de vergadering komen er andere sprekers aan het woord. We vermelden daarvan het volgende.

Ds. Brons heeft vragen over de voorgestelde verhouding tot de Chr. Reformed Church. Hij wijst op art. 51 K.O. Er zijn twee mogelijkheden. Hier wordt een nieuw element ingevoerd: fellowship. Wat bedoelt men daarmee? Wat de vormgeving betreft: waarom gaat men niet verder: het beroepen van elkaars predikanten? Dan aanvaardt men toch elkaar! Ook aan het H.A.: waarom dan niet elkaars attestaties aanvaarden? Wil men bepaalde punten omzeilen? Wat betreft de relatie met buitenlandse kerken: bedoelen de Chr. Reformed Churches niet alleen de buitenlandse kerken, maar ook die binnen eigen land? Wil men zo een bepaalde eenheid forceren? Aan welke kerken wordt dit fellowship aangeboden? Ook aan de Reformed Church in Amerika? Is dat een kerk van Gereformeerde signatuur? Is dit de rechte weg? Hebben wij niet de roeping te waarschuwen? Hoe is de relatie met de Geref. kerken in Nederland? Dit fellowship is van ingrijpende betekenis voor de verhouding tot de Free Reformed Church. Stel u voor, dat de Geref. kerken dat in Nederland zouden doen, fellowship aanbieden! Er zou een vreemde situatie ontstaan als anderen dat wel zouden doen. We hebben verantwoordelijkheid te opzichte van kerken, waarmee we in verbinding staan. Wat zijn de gronden waarop de Free Reformed Church niet op de fellowship is ingegaan? Dit is een nieuwe vorm. Dit moet eerst worden bekeken.

Ds. de Romph zegt, dat wat op blz. 44 van het rapport staat niet verantwoord is. Is men niet voorbijgegaan aan wat op blz. 400 staat? Ook in eigen kringen is er verontrusting: outlook enz. Spreker wijst op contacten met de Reformed Church.

Ds. Vlietstra vraagt naar de functie van rapport 44. Is er nog een goede indruk na 2e en 3e lezing ervan? Hoe liggen de verhoudingen in de Free Reformed Church? Die hebben de fellowship afgewezen.

Ds. van Amstel heeft ook bezwaren. Ouderling Westerhof spreekt over de kerken in Afrika.

De rapporteur, Ds. Starreveld, komt aan het woord. Hij meent, dat de opmerkingen voor het grootste deel voor rekening van de deputaten komen.

Prof. Van Genderen spreekt namens deputaten. We moeten oog hebben voor Gods werk in andere kerken en voor het onderscheid dat er is. De meeste vragen gaan over de Chr. Reformed Church. Het was voor deputaten geen eenvoudige zaak. Spreker erkent eerlijk, dat de terugneming van 1908 om praktische reden was. Hij meent, dat de Free Reformed Church verder moet worden geraadpleegd. De synode daar moet er in gekend worden. Rapport 44 gaat over het schriftgezag. In 1971 was er rapport 36. 44 is beter dan 36. Hij heeft niets tegen de 7 aar bevelingen. Dit fellowship is anders dan correspondentie. Het is een uitgebreide vorm van contact.

Na de thee-pauze is eerst rapport 9.26 van deputaten hulpverlening in binnen- en buitenland aan de orde.

Vele sprekers voeren het woord.

Daarna wordt het beleid van deputaten goedgekeurd.

Vervolgens komen verschillende voorstellen binnen in verband met de besprekingen van het rapport van de jeugddeputaten met de beide rapporten van de synodale commissie. Deze commissie moet zich hierover nader beraden.

Weer gaat het nu over de buitenlandse kerken.

Prof. Van 't Spijker erkent, dat er bij de Free Reformed Church bezwaren zijn, ook tegen rapport 44. De classis Noordeloos van de Chr. Reformed Church had bezwaren. Naar aanleiding van een vraag over een opmerking in het deputaten-rapport zegt hij, dat de situatie in de Free Reformed Church net zo als in onze kerken.

Ds. Pronk zegt, dat hij en Ds. den Butter dankbaar zijn. Hun deputaten hebben met de deputaten van de Chr. Reformed Church gesproken. Alle problemen zijn ernstig besproken. De bezwaren kwamen naar voren. De veronderstelde wedergeboorte

functioneert daar nog. Ook over de gemeen- te-beschouwing en het Schriftgezag is ge- spproken. Onze deputaten hebben verslag uit- gebracht op de synode van 1976. Besloten werd er niet op in te gaan. Daar waren gron- den voor: de idee van de fellowship zelf, de ontwikkeling in de Chr. Reformed Church de laatste jaren, het Schriftgezag, het ethische leven. Het is ook van belang hoe men daar leeft. Men kan vrij naar de bioscoop gaan en dansen. Dat is in de laatste synode vrijge- geven. Onzè mensen lezen die dingen. Dan rijzen er grote bezwaren. Verder de zon- dagsviering. Op die dag eet men vrij in een restaurant. Nog belangrijker is het Schriftgezag. Wij denken anders dan rapport 44. Het lijkt heel mooi. Er staan mooie dingen in, zoals het afstand nemen van de nieuwe theologie. Maar toch zijn er ernstige bezwa- ren: over de aard en de omvang van het Schriftgezag. Rapport 44 probeert twee opvattingen aangaande het Schriftgezag te vermengen: Positie 'A', volgens welke de aard van het Schriftgezag moet worden afge- leid van het feit DAT God gesproken heeft in de geschiedenis, en Positie 'B', volgens welke dat gezag mee moet worden bepaald door WAT God gezegd en gedaan heeft - m.a.v. door de inhoud en het doel van de Godsopen- baring: n.l. Gods verlossend spreken en han- delen in de geschiedenis. Het gevaarlijke van positie 'B' is, dat men zo tot de stelling komt, dat Gods Woord alleen gezag heeft, wanneer het spreekt over geestelijke zaken, zoals geloof enz. en niet als het gaat over b.v. Schepping en alles wat daarmee in verband staat. Ook komt men op deze manier gemak- kelijk tot de gedachte, dat God alleen een be- lovend en genadig God is, terwijl de Schrift toch ook duidelijk spreekt van een oordelend en straffend God.

Rapport 44 keurt niet de nieuwe theologie goed, maar geeft toch op een voorzichtige wijze plaats voor de nieuwe theologie. Is het niet nodig om te komen tot een recht kennen van het gezag van de bijbel door de wetenschap? Bij ons is de vraag: waar gaat deze kerk heen? Zij durft niemand aan te pakken, zoals Boer en Verhey.

Ds. den Butter zegt, dat hij nu in een andere positie staat. Hij staat hier om te verklaren, waarom de Free meende neen te moeten zeggen. Niet omdat zij bezwaren hebben tegen het woord fellowship. De Chr. Refor- med Church maakt het verband met de Gere- f. kerken losser, maar wat is het motief geweest? De praktijk en de stukken bewijzen dit. Op de synode van 1977 was namens de Geref. kerken Dr. Rietveld aanwezig. Die heeft een rede gehouden, waarin hij verde- digde de opvattingen van Baarda e.a. De tendens was: we moeten daar niet te veel aandacht aan besteden. Die spreker kreeg van de synode een staande ovatie. De stukken van de akta 1974: zakelijk is de fellowship aan de orde gesteld in verband met de Geref. kerken. Maar men wilde eenheid. Als we nu alleen met zuster-kerken komen dan is dat zeer matig. Allen zijn gescheiden door oceanen enz. Dat zijn er weinig. Moeten we niet breder? Men heeft het oecumenisme ingedragen, wat betreft de attestaties en het beroepen van predikanten. Dat fellowship is in de plaats gekomen van correspondentie. Men heeft gedacht: men moet een ruime kring van kerken zoeken. Hier is een stuk van het fundament weggehaald en van de waarheidsvraag, om meer op de eenheid de nadruk te leggen. Zo ook met de Reformed Church: daarmee is al een kanselruil en gemeenschappelijke viering van het Heilig Avondmaal. Daarom heeft men neen gezegd. Prof Coetsée krijgt gelegenheid om zijn mening naar voren te brengen.

Ds. J. H. Velema beantwoordt de vragen van ouderling Westerhof. Het is tijd om te pauzeren.

B.

Vaccineren of niet-vaccineren.

Dit is een vraag waar in deze tijd veel mensen mee bezig zijn nu er een betrekkelijk groot aantal polio-gevallen is geconstateerd. Het is te grijpen, dat er in de pers ook over geschreven wordt en dat de zaak van verschillende kanten bekeken wordt. Het is een gelukkige omstandigheid, dat ook predi- kanten, die in onze kringen het volste vertrouwen genieten, daarover geschreven hebben. We lazen in het Kerkblad van de Chr. Geref. kerk van Sliedrecht-centrum

een korte bezinnig hierover van de hand van Ds. M. C. Tanis en in De Saambinder een breed artikel van Drs. A. Vergunst, predikant van de Gereformeerde Gemeente te Veen. Ds. Tanis schrijft het volgende in zijn kerkblad van 23 juni j.l.

Met velen van U wordt steeds gedacht aan de polioge vallen. Nu wel bijzonder daar er zijn in onze omgeving en zelfs één geval in onze plaats. Diverse kinderen zijn niet ingeënt. Wat nu te doen? Mag men tot inenting overgaan of is dat ook nu verboden? Deze vraag houdt verschillende bezig. Die vraag roept om een antwoord, om een beslissing. Nalaten of laten doen.

Wellicht zijn er, die van ons al reeds het antwoord verwacht hadden. Het „ja” of het „neen”. Het is een zeer moeilijke zaak. Het „ja” moet gemotiveerd zijn, maar ook het „neen”. In het licht van de Heilige Schrift kan ik me niet ontworstelen aan de gedachte dat ieder in deze zaak een persoonlijke beslissing moet nemen. Op advies van een ander kan in deze zaak niets gedaan worden. Men moet zijn beslissing voor de Heere kunnen verantwoorden. Om dit te kunnen moet men geen besluit nemen buiten de Heere om.

Laten we ons biddend afvragen, of wij de geboden middelen mogen gebruiken in Gods gunst. Wanneer hierover twijfel bestaat, dan moet men er niet toe overgaan. Wanneer men destijds uit geloofsovertuiging het kind, of de kinderen niet heeft laten inenten, was er toen het vertrouwen op de Heere, dan is de Heere ook nu Dezelfde. Dan geldt nu heel bijzonder „Wentel uw weg op de Heere en vertrouw op Hem. Hij zal het maken”. De Heere maakt ernst met Zijn belofte.

Dat het bij ons dan ernst zij om Zijn Aangezicht te zoeken. Wie het met de Heere waagt, in welke weg ook, wordt niet beschaamd. Men kan beproefd, men kan besprongen worden, maar de Heere staat bij en Hij geeft uitkomst. Hebben de verzen van psalm 42, heeft iets uit de preek, heeft het spelen van psalm 121 na de avonddienst U zondag onderwijzend toegesproken „Houd dan in uw weg het oog op God gericht. Vertrouw op Hem en d' uitkomst zal niet falen”. Onwaardigen, schuldigen gedenkt de Heere. Die alleen pleiten kunnen op Zijn barmhartigheid, op Zijn ontferming in Christus. Laten we ook voor elkaar bidden om licht en wijsheid. Ik hoop van harte dat allen, die zich verbonden weten aan de gemeente deze zaak veel neerleggen voor Gods aangezicht. Zijn licht bestrale ons. Zijn wacht beware ons. Immers voor ons allen geldt hetzij oud of jong; „Zo de Heere het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan; zo de Heere de stad niet bewaart, tevergeefs waakt de wachter”.

Drs. Vergunst schrijft in De Saambinder van 15 juli j.l. over de tekst: Een iegelijk zij in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd, Rom. 14:5. Hij zegt dan o.a.: „Hoe onderwijzend is dit gedeelte van de Schrift ook aanzien van de zaak van de vaccinaties”. We kunnen niet alles overnemen, wat Drs. Vergunst schrijft. Dan zou dit artikel te lang worden, maar we kunnen toch niet nalaten hieronder het grootste gedeelte een plaats te geven. Hij wijst er op, dat de vaccinatie-dwang is afgeschaft en gaat dan verder dan als volgt verder:

Het zich wel of niet laten vaccineren of immuniseren is een zaak van persoonlijke beslissing geworden. En die is niet altijd eenvoudig. Laten we dat niet vergeten. Bij velen ontbreekt het inzicht in wat er gebeurt. Er zijn toediening van sera, die verkregen zijn uit dieren, welke een weerstand tegen sommige ziekten geven, die zich voordoen. Er zijn besmettingen met verzwakte virus- sen, die een ziektekiem in een gezond lichaam brengen met het doel, het lichaam zelf de gewenste weerstand te doen ontwik- kelen. Dat verschilt dus nogal wat.

We kunnen niet ontkennen, dat sommige ziekten, die voorheen tot een gesel van de mensheid waren, niet meer op zo'n uitge- breide schaal voorkomen. Dat zijn niet te loochenen feiten.

Toch geeft dat velen de vrijmoedigheid niet om tot vaccinatie over te gaan; terwijl anderen hun aanvankelijke bezwaren zien wegvallen.

Is dit nu niet een zaak, waarin het aankomt op het „in eigen gemoed ten volle verzekerd”

zijn? 'k Meen van wel. Wanneer ik dit zo stel, is die niet los van mijn zeer persoonlijke levensondervinding in een zo tere aangele- genheid als deze is. Wat polio betekent in een gezin, weten we uit ondervinding. Ook welke zorg en kommer als dan het hart bezetten kan, wanneer we denken aan onze kinderen. We mogen niet zorgeloos zijn en toch ook de Heere niet voorbijgaan.

En dan weten we, dat juist dan de Heere rust en onderwerping geven kan in de weten- schap, dat ons leven in Gods hand is. Het is beter in Zijn handen te vallen, dan in de handen van mensen. Dat kan in zware nood een veilige schuilplaats zijn. We weten dat uit de praktijk van het leven. De Heere heeft behoed. En gewis, het zijn de slechtste tijden niet. Dat wil niet zeggen, dat geen nieuwe strijd kan volgen.

Een aantal jaren later deed zich in Rotter- dam West een heel ernstig polio-geval voor. Wat een zorg en spanning ook in de gemeente. Als we aan haar dachten, die getroffen was, een meisje, dat van de ene dag op de andere dag, van een levenslustig kind tot een hulpbehoevend kind werd, dan sloeg de schrik om ons hart. We konden de verscheurende twijfel van de ouders zo goed begrijpen. Hebben we er goed aan gedaan? Hebben we ons kind het nodige niet onthouden? Zouden we dan niet denken aan onze kinderen, die we zo liefhebben en die we voor zulk onheil zouden willen behoeden?

In het lezen van de Heilige Schrift was de beurt Ezra 8. Het begin waren slechts namen. Maar daar kwamen we bij de verzen 21-23: „Toen riep ik aldaar een vasten uit aan de rivier A'hava, opdat wij ons verootmoedigen voor het aangezicht onzes Gods, om van Hem te verzoeken een rechte weg, voor ons en on- ze kinderkens, en voor al onze have. Want ik schaamde mij van de koning, een heir en ruiters te begeren, om ons te helpen van de vijand op de weg, omdat wij tot de koning hadden gesproken: *De hand onzes Gods is ten goede over allen, die Hem zoeken*, maar Zijn sterkte en Zijn toorn over allen, die Hem verlaten. Alzo vastten wij; en verzochten zulks van onze God; en Hij liet Zich van ons verbidden”. De Heere kwam er onderwij- zend in mee. We hadden in het verleden ook gesproken over de hand onzes Gods, die ten goede over ons uitgestrekt was. Daarom schaamden we ons om nu „vaccinatie” als een heir en ruiters te begeren. We hebben toen 's zondags in de gemeente over dit woord gesproken en niet zonder onderwijs in de gemeente. Voor ons was de zaak toen duidelijk.

Toch hebben we toen niet zonder opmerking gelezen, dat Nehemia bij zijn tocht *wel ruiters van de koning begeert*. Lees Nehemia 2:7. „Voorts zeide ik tot de koning: Zo het de koning goedgevindt, dat men mij brieven geve aan de landvoogden aan gene zijde der rivier, dat ze mij overgeleiden, totdat ik in Juda zal gekomen zijn”, en in vers 9: „En de koning had oversten des heirs en ruiters met mij gezonden”.

Zou Nehemia nu Ezra een verwijt mogen maken van zorgeloosheid? Zou Ezra nu Nehemia een verwijt mogen maken van biddeloosheid? 'k Dacht van niet. Wat Nehemia mocht, kon Ezra niet doen; wat Ezra mocht beoefenen, was Nehemia's deel niet. Dat is nu wat Paulus in Rom. 14 ook schrijft. En nu zullen er zijn, die met Ezra goed over de Heere gesproken hebben; en daarom zich en de hunnen, ook zelfs in deze noden, niet kunnen en durven te laten vaccineren; en er zullen er zijn die met Nehemia van de koning „overste des heirs en ruiters” begeren. Laten we dat voor een ieders „gemoed” laten. Daarin moeten we niet oordelen en veroordelen. 'k Las in een kerkelijk blad: We laten het aan de mensen over; we censureren niet in deze zaken. Dat betekent, dat we nooit de „gewetens” kunnen binden in deze zaak aan „zo zegt de Heere”. Als het over stelen, moorden of overspelen gaat, zeggen we niet: Dat laten we aan de mensen over, want er staat duidelijk ge- schreven wat Gods eis is. Maar in deze zaak is het als Paulus aan de Romeinen schreef over het spijs eten en houden van dagen. Dit is wat we noemen een „afgeleid beginsel”.

Eén ding echter mag niet vergeten worden: Paulus zegt (de Heere zegt): „Die de dag waarneemt, die neemt hem waar de Heere; en die de dag niet waarneemt, die neemt hem

ALLE BEGRIJP TE BOVEN

Inleiding.

In Pulverbach Churchyard, negen mijl (14 km.) buiten Shrewsbury staat een grote gedenksteen boven een familiegraf. Deze vermeldt de namen van negen familieleden en hun ouders en bevat de mooie woorden: Gezegend is God voor de genade, die Hij aan hen gegeven heeft door onze Heere Jezus Christus, waardoor zij in de vreze des Heeren leefden en stierven in de vaste hoop op het eeuwige leven. Ere zij aan de Vader en de Zoon en de Heilige Geest".

Niet zo vreemd, zult U zeggen. In de oude kerkhoven van Engeland moeten duizenden van zulke graven zijn. Dat is waar, maar het bijzondere van deze familie, de Gilpins, is, dat zij getuigenissen van hun leven hebben achtergelaten en van de weg, waarin zij in Zijn vreze leefden'. Dit zijn niet alleen notities over moeiten en reddingen in de weg van Gods voorzienigheid, hoe belangrijk deze ook zijn, maar alsof iemand het erin gelegd heeft, betrouwbare getuigenissen van wat ieder van hen gevoelde als de onderwijzing en leiding van de Geest van God in hun leven. „Zo oorspronkelijk en gedenkwaardig zijn deze", zegt hun neef Dr. Richard Benson, „dat het niet juist schijnt dat deze in handschrift verborgen zouden blijven, nu de laatste van van die grote en begaafde familie is overleden".

Daarom publiceerde hij in 1896 wat verborgen was geweest en noemde hij dat **Herinneringen van zes zusters. Het leven en brieven** van hun broeder Bernard Gilpin had hij al uitgegeven.

Misschien hebben sommige lezers deze boeken op hun boekenplank staan en misschien een deel van **Het leven en brieven van James Bourne**. Maar zij hebben niet de gelegenheid gehad om zeven of acht andere boeken, die hiermee in verband staan, te lezen of erover gedacht om deze chronologisch te rangschikken. Een onderzoek naar deze reeks heeft op de schoonste manier de heilige Hand laten zien, die deze levens als stukjes van een mozaïek aaneenlegde, zodat het geheel een volmaakte schilderij vormt. En het thema van dit alles? Dit kan het beste door een aanhaling uit een van Bernards brieven onder woorden gebracht worden; „Gods werk is van het begin af tot op deze dag geweest, dat Hij voor Zichzelf uit het midden van de andere mensen een volk heeft verkoren. Ook daar waar de valse godsdienst om zich heen grijpt, worden vaak een paar eenvoudige, verlegen heiligen gevonden, die uitwendig in de massa opgaan, maar inwendig van hen zijn gescheiden. De Heere zendt een dienaar van Hemzelf om deze verborgen mensen geleidelijk te voorschijn te roepen!

De boeken worden allang niet meer gedrukt, maar opdat de moderne lezer niet zou gevoelen dat zij ook uit de tijd zijn, is mijn hoop voor hem, dat hij dadelijk vervuld moge worden met dezelfde verwondering, die Henrietta Gilpin deed uitroepen „Wat? Nu? Bestaat er in 1832 werkelijk nog een godsdienst als deze? Leven er in deze dagen nog tot wie de Heere werkelijk en merkbaar spreekt en aan wie Hij Zichzelf op deze schone manier openbaart? Ik dacht, dat al dit soort dingen met de dagen van de Bijbel waren opgehouden".

Maar Henrietta ondervond, dat dit niet zo was en ik hoop, dat het ook voor u mag gelden: Doch ziet, daarin zullen ontkomen overblijven, die uitgevoerd zullen worden, zonen en dochteren; ziet zij zullen tot ulieden uitkomen en gij zult hun weg zien en hun handelingen... Zo zullen zij u vertroosten, als gij hun wegen hun handelingen zien zult; en gij zult weten, dat Ik niet zonder oorzaak gedaan heb, al wat Ik haar gedaan heb, spreekt de Heere HEERE. Ezechiël 14:22-23.

DEEL I. DE VOORBEREIDING VAN HET HART

1. Het begin in Pulverbach.

In de winter van 1806 werd de predikantsplaats van Pulverbach

niet waar de Heere. Die daar eet, die eet zulks de Heere, want hij dankt God; en die niet eet, die eet zulks de Heere niet, en hij dankt God (Rom. 14:6).

Dat is het voornaamste, we moeten de dingen niet zomaar doen. Dat geldt vaccineren en niet-vaccineren. Laten we het onderwijs van de Heere zoeken. Het moet een persoonlijke beslissing zijn.

Niemand mag zich in deze „gemoeds-zaak" op een ander beroepen of verlaten, ook hierin is het nodig: Die het doet, die doet zulks de Heere; die het niet doet, die doet-het-niet de Heere". Er moeten beslissingen voor Gods aangezicht genomen worden. En die kunnen wel beproefd worden. Maar de Heere beschaamt niet, die Hem verwachten. 'k Zal nooit zeggen: Dat moet u niet doen!, of dat moet u wel doen. 'k Verwijs liever naar Gods Woord en naar het gebed, naar de binnenkamer, waar we onze noden op onze knieën tot de Heere brengen.

Ezra en Nehemia. Wat de ene mocht, kon de ander niet doen; wat de ander deed, durfde de ene niet betrachten. Maar van Ezra en Nehemia geloven we, dat zij hun beslissingen de Heere genomen hebben. En daar komt het bij vaccineren of niet-vaccineren op

aan.

„Een ieder zij in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd!

We behoeven aan wat deze predikanten schrijven niets toe te voegen.

B.

Voor de Jeugd.

Beste Jongelui!

De brief aan Filemon 23

„Daarom, hoewel ik grote vrijmoedigheid heb in Christus, om u te bevelen hetgeen betamelijk is". Fil:8

Met vers 8 zijn we dus toegekomen aan de eigenlijke inhoud van de brief aan Filemon. Paulus voert daarin, volgens het opschrift boven dit gedeelte, een pleidooi voor een weggelopen slaaf. In verband met dat opschrift, hebben we de vorige keer iets over de „slavernij" geschreven. We laten dat nu verder rusten, en gaan door met het verklaren van de brief.

Paulus zat in de gevangenis te Rome. Timotheus, zijn jeugdige vriend en broeder, die hij ook zijn zoon noemt, is met hem. Paulus heeft in zijn gevangenschap geen medelijden met zichzelf. Hij verloochende

in Shropshire vergeven aan Ds. William Gilpin, M.A., die toen ongeveer acht en veertig jaar was en tevoren hoofd van de Cheam school in Surrey was geweest. Deze school was opgericht door zijn vader, de eerste Ds. William Gilpin, bekend wegens zijn werkzame afzondering te Boldre in Hampshire, als de schrijver van **Forest Scenery** en de beste kunstenaar van de „schilderachtige" school. Gedurende de moeilijke jaren zorgden vader en zoon er voor, dat de school te Cheam een hoog peil bereikte voor de opvoeding van rijkelui's-zoontjes, en was zij zelfs niet de enige school, die in 1958 door de Kroon gekozen was als de voorbereidings-school voor de opvoeding van de Prins van Wales?

In zijn dagboek schreef Mr. Gilpin zijn vrouw een groot aandeel toe in het succes van zijn school. Zeker in die dagen, toen de leerlingen slechts één keer per jaar naar huis gingen, was zij voor vele van hen een moeder. (Het was door een oud-leerling, Lord Kenyon, dat de predikantsplaats in Pulverbach bekostigd werd.) Mevrouw Gilpin was afkomstig uit Stanwix, vlakbij Carlise, uit een voorname familie. Haar vader was domheer van Carlise en een van haar broers professor in Cambridge. Dat zij zo'n invloed had is des te meer opmerkelijk doordat zij gedurende deze jaren de belasting van een steeds groter wordend gezin had. Toen de familie naar het noorden verhuisde, waren er twaalf kinderen in leven. In de verhalen komt zeer weinig omtrent haar voor, maar is het ver gezocht om het resultaat van een beschaafde en degelijke levensopvatting te zien in het feit, dat de dochters, wanneer de vereiste gelegenheid zich voordeed, naar plaatsen als Cumberland, Leeds, Somerset, Cambridge en Londen werden gezonden? Het waren tijden waarin dochters van predikanten zich niet ver van huis begaven, toch werden deze reizen vermeld als ondernomen zonder verlegenheid of opwindning.

Met ouders als deze ontbrak het voor de opvoeding van de dochters nergens aan. In die tijd was er slechts één zoon, die oud genoeg was om onder leiding van zijn vader te staan, n.l. William, nu achttien jaar oud en student te Cambridge.

Het was een donkere tijd in de geschiedenis van Engeland. Napoleon was bezig Europa te verslaan, hij won op slag. Engeland had in die tijd William Pitt de jongere verloren en moest de strijd voortzetten met een onbekwame regering. Er werden langs de zuidkust kleine forten gebouwd en er was een werkelijke angst voor een invasie. Frances, een van Gilpin-dochters, heeft nooit die tijd vergeten en zij vertelt later „Ik kan werkelijk zeggen, dat God mijn Redder was gedurende de jaren 1804-1806, toen een nationale ramp ons land bedreigde. De 118e Psalm en het laatste gedeelte van Romeinen 8 werden mij in die zaak zo op het hart gebonden, dat ik werkelijk ondersteund en getroost werd, iedere keer als de vrees voor invasie in mijn gedachten kwam en dat was heel erg vaak: (Zij was toen tussen tien en twaalf jaar oud.)

Maar zij verhuisden nu naar het hart van het platteland van Engeland. Weliswaar zal het bericht van veldslagen hen bereikt hebben, maar we hebben geen aantekeningen meer over invasie-angsten. Elizabeth, de oudste, was twintig, dan kwam Margaret, van negentien, Matilda, van zeventien en erg gehecht aan haar broer in Cambridge, Charlotte, van veertien, en Frances, van dertien. Dan nog twee dikke vriendinnen, Mercy, van tien jaar, en Jane, van acht; twee kleine jongens, Charles, van zeven, en Bernard, van vier. Tenslotte was daar de baby Catharine, die misschien aan de zorg van Rebecca Kingwell was toevertrouwd. Mr. Gilpin had twee tussenliggende jaren in Somerset doorgebracht en Rebecca was afkomstig van Stoke-under-Ham, vlakbij Norton. Zij was een jong meisje van twintig jaar en bleef nog veertien jaren in hun dienst, voor haar huwelijk met John Hughes van Pulverbach, toen Shropshire haar woonplaats werd.

zichzelf. Want het ging niet om hem, het ging om de komst van het koninkrijk van de Heere Jezus Christus. En als hij vernemen mag dat dat doorgaat, is hij zelfs verblijd. Hij heeft daar gevangenschap voor over.

Zouden wij dat ook hebben? Wij lopen nog vrij rond. Wij zitten nog niet in de gevangenis. Doch wat hebben wij over voor de zaak des Heeren? Kennen wij ook de verloochening van onszelf? Iemand, die zichzelf verloochend zoekt zichzelf niet. Zelfverloochening is niettemin een kostelijke zaak. Het is een eerste vereiste voor de burgers van het koninkrijk van de Heere Jezus Christus. Heeft Hij het zelf niet gezegd: Zo iemand achter Mij wil komen, die verloochene zichzelf en neme zijn kruis op en volge Mij? Dat mocht dan Paulus doen. Timotheus, die nog zoveel jonger was, mocht dit ook doen. Zalig zijn al diegenen, die het met Paulus en Timotheus mede mogen doen. Dat Paulus zichzelf verloochende blijkt uit vers 8.

„Daarom, hoewel ik grote vrijmoedigheid heb in Christus, om u te bevelen hetgeen betamelijk is".

Paulus wist van zichzelf, dat hij een mens was „in Christus". Dat is een belangrijke zaak. De uitdrukking „in Christus" komt in

de brieven van Paulus 163 maal voor. Niet dat wij dit allemaal geteld hebben, maar wij nemen dit aan op gezag van hen die dat wel hebben gedaan. Wanneer jullie de bijbel lezen, moet je er maar eens op letten, hoe dikwijls je de uitdrukking „in Christus” tegenkomt.

Paulus een man in Christus. Wat betekent dat eigenlijk?

Toen Paulus nog onbekeerd was, was hij geen man in Christus. Toen was hij een man buiten Christus. Hij leefde geheel los van Christus. Hij kende Hem niet. Doch door genade was hij een man „in Christus” geworden. Hij was door een levend geloof de Heere Jezus Christus ingeplant. Hij was één plant met Hem geworden. Dit was geen daad van Paulus, maar het was een werking van de Heilige Geest. Die had het geloof in Hem gewerkt, waardoor hij één met de Heere Jezus Christus geworden was. Hij was een levend lid van Zijn lichaam. Jullie weten ook, dat de Kerk in de bijbel voorkomt, onder het beeld van een lichaam. Als ik over de kerk spreek, dan bedoel ik daar niet mee de kerk zoals wij die zien, maar de kerk zoals God hem ziet. Dat zijn alle bekeerde mensen. Die vormen samen het lichaam van Christus. En van dat lichaam is Christus het Hoofd. Van dat lichaam nu was Paulus een levend lid.

In dat lichaam zijn voornamen leden en minder voornamen leden. Dat kunnen jullie ook wel begrijpen. En zo niet, dan zal ik proberen het met een voorbeeld duidelijk te maken. Ik moet uiteindelijk zo schrijven, dat de meest eenvoudige mij kan begrijpen. Een hand is een lid van het lichaam. Het is een voornaam lid. Want als er van een lichaam een hand afgehaald wordt, dan wordt er veel afgehaald. Een pink is ook een lid van het lichaam. Maar op zichzelf gezien, is de pink minder voornaam dan de hand. Je kunt beter een pink missen dan een hand, al is dan ook de pink even goed een lid als de hand.

Zo is het nu ook geestelijk. Daar zijn in de kerk voornamen en minder voornamen leden. Nu is het niet in de eerste plaats de vraag of ik een voornaam lid ben, maar of ik een lid ben, een echt levend lid.

Zijn jullie dat?

Misschien vragen jullie: Waaraan kan ik dat weten?

Hier kan ook het natuurlijke weer dienen, om het geestelijke te verstaan. Door het gehele lichaam stroomt bloed. Het bloed dat uit het hart voortkomt, wordt vandaar gestuwd door alle leden. Hetzelfde bloed dat door de hand stroomt, stroomt door de pink. Zo is het nu ook geestelijk. De Geest van de Heere Jezus Christus, dat is de Heilige Geest, woont in het gehele lichaam. Dezelfde Geest, Die in Christus is, Die is ook in de leden. Niet alleen in de grote, voornamen leden, maar ook in de kleine, minder voornamen leden. Die de Heere aanhangt, is één Geest met Hem.

Of je dus een echt lid van het lichaam van Christus bent, kun je hieraan weten, of de Heilige Geest in je is. Woont Deze in je, werkt Deze in je? Dat zijn belangrijke vragen. Als Hij in je werkt, woont Hij in je. Wanneer Hij niet in je woont, dan kan Hij ook niet in je werken.

Wat is dan het werk van de Heilige Geest? Dat heeft de Heere Jezus Zelf gezegd: „Die (de Heilige Geest) gekomen zijnde, zal Mij verheerlijken”. De Heilige Geest verheerlijkt dus Christus. Hoe doet Hij dat dan? Dit doet Hij door de zondaar te ontdekken. Hem zijn zonden te laten zien. Als dat gebeurt, dan krijgt men ook last van zijn zonden. Men gaat dan zien dat ze tegen een goeddoend God bedreven zijn. God deed en doet alleen maar goed. De zondaar deed en doet alleen maar kwaad. Wat is dat erg. Een goeddoend God beledigen, op het hart trappen. Dit geeft pijn in het hart. Dit geeft een innerlijke smart. Het geeft berouw over de zonden. Men wenst ze nooit gedaan te hebben. Doch men kan er niet een ongedaan maken. Men kan het alleen nog maar erger maken. Als dit wordt beleefd, wat gevoelt men zich dan ongelukkig, ellendig! Hoe komt men van de zonde af? Zichzelf kan men daar niet van verlossen. Al probeert men nog zo goed en zo vroom te leven, het wordt niet beter. Het lijkt wel of men er toe geboren is om kwaad te doen. Men komt er dan achter, dat men niet alleen kwaad doet, maar dat men kwaad is. Men moet verlost worden! Daar stuurt de Heilige Geest het op aan. Hij verheerlijkt

Christus! Daar moet plaats voor komen in het hart. Hij is de Zaligmaker van zondaren. Doch om Zijn zaligmakend werk te kunnen doen, moet er een zondaar zijn. Men moet een zondaar „in de beleving” zijn. Dat is dus iemand die onder de last der zonden gebogen gaat. Die daarmede naar God gaat. Hij vraagt aan God vergeving van zonden. „Vergeving” dat is de enige mogelijkheid om van de zonde af te komen. En hoe kan God nu vergeven? Vergeven is bij God iets anders dan wat wij er dikwijls van maken. Als wij vergeven, dan zien we de zaak maar door de vingers. We doen zand over de zaak. We praten er niet meer over. Maar echt weg is het toch niet. Er kan niets gebeuren, of het oude zeer wordt weer bloot gelegd. Een bewijs, dat ondanks ons vergeven, het toch niet echt weg geweest is.

Als God vergeeft is het echt weg bij God. Want God vergeeft om Christus wil. Dat wil zeggen: Christus heeft de schuld, de zonden van de zondaar overgenomen. Hij betaald, de straf gedragen. Hij heeft bi voldaan. En als God nu op grond van Christus werk, de schuld vergeeft, dan is daarmede de zonde voor eeuwig weggedaan. Hij komt er nooit meer op terug. Men heeft dit aan de Heere Jezus te danken. Dit geeft liefde tot Hem in het hart. Men zou dan altijd wel voor Hem willen leven. Men heeft dan ook alles voor Hem over. Men zou op dat moment zelfs wel voor Hem kunnen sterven.

Zo wordt Christus door de Heilige Geest in het hart verheerlijkt. Ik zou het ook zo kunnen zeggen: Zo wordt Christus door de Heilige Geest in het licht gezet. Men gaat Hem dan met een geestelijk oog zien als de Schoonste onder de mensenkinderen, Die al je liefde waardig is.

Ik weet wel, zo blijft het niet. Die in Christus rechtvaardig is voor God, die is nog niet volkomen heilig. Hij begeert wel heilig te zijn, zonder zonde te leven. Maar zolang hij in dit leven is, is dat niet mogelijk. Hij blijft zondaar. En daarom gelooft de gelovige ook niet altijd. En als hij in het ongeloof leeft, dan maakt de Satan daar gebruik van. Hij laat dan ook nog wel eens de oude schuld zien. Die kan men zichzelf nooit vergeven, ook al zijn zij door God vergeven. En nu is er iedere keer weer geloof nodig om te geloven dat de Heere nooit meer toornen of schelde zal. En als dat dan weer beoefend mag worden, dan verdwijnen de wolken weer, die zich als 't ware voor de Zon der gerechtigheid geschoven hebben. Dan is onder zijn vleugelen weer genezing voor alle kwalen.

Ik hoop dat jullie hier iets van verstaan. Aan deze dingen kun je weten of je een levend lid van het lichaam van Christus bent. En als je het nog niet bent, dan kun je het nog worden. Ik hoop dat jullie maar veel met deze dingen zullen bezig zijn. Het is geen ijdele bezigheid.

Voor dit maal weer genoeg.

Jullie aller vriend Ds. H. C. v.d. Ent

Ds. A. Spijkerboer

TREFWOORD: DADERS VAN HET WOORD

Uitgeverij Boekencentrum B.V. Postbus 84176 's Gravenhage

Aan de hand van een aantal uit de brief van Jacobus gekozen woorden laat de schrijver zien dat Jakobus inderdaad hartstochtelijk pleit voor een christelijk leven, maar ook dat zijn geheel eigen geluid niet vals klinkt naast dat van Paulus: ook Jakobus is in de eerste plaats apostel van Jezus Christus. Zo lezen we op de achterzijde van de omslag.

In de zomer van 1977 gaf Ds. Spijkerboer voor de microfoon van de NCRV in de rubriek „Trefwoord” een korte toelichting op woorden uit de brief van Jacobus. De tekst van deze toespraakjes heeft hij hier en daar een beetje gewijzigd en klaar gemaakt voor publikatie in boekvorm.

Hij handelt over twijfel, vertrouwen, wijsheid, verzoeking, leven, toorn, dader, wet, vrijheid, godsdienst, aanzien des persoons, armoede, schuld, geloof, de werken, de tong, gerechtigheid en genade. De schrijver zegt veel goede dingen en uit dien hoofde kunnen we de lezing aanbevelen, als we tenminste met onderscheiding kunnen lezen. De schrijver zegt dingen, die naar onze stellige mening anders gezegd moeten worden. We noemen slechts één voorbeeld. Op blz. 55 lezen we:

Ook Jacobus leeft van het voldongen vredes feit, waarvoor God de mensen geplaatst heeft, en zijn bijzondere boodschap is, dat we daar met ons leven ernst mee moeten maken. Het is een werkje van 61 blz. Het kost f 8,90.

B.

HOTEL

DREYEROORD - OOSTERBEEK

Telefoon 085-333169

Het hotel waar mevrouw zich „uit” - en mijnheer zich „thuis” voelt.

Gezongen psalmen

in stereo.

GEZONGEN PSALMEN

IN STEREO

Opgenomen tijdens de ontmoetingsdagen van BEWAAR HET PAND: 1973 te Dordrecht, 1974 te Zwolle, 1977 te Kampen.

Verkrijgbaar op cassette, prijs **f 10,-**.

C. van Leeuwen, Wilde-maetstraat 1, Elburg, Tel. 05250-1531.

PLAATS UW

FAMILIEBERICHTEN

IN

„BEWAAR HET PAND”

TALRIJKE

DANKBETUIGINGEN

ontvangen wij van hen die ten einde raad één van onze meer dan 40 verschillende kruidenrecepten bestelden, o.a.

eczeem, galsteen galaandoening hoge bloeddruk, hoofdpijn, ischias, koorts, kriebelhoest, laxeer, migraine, vermagering, zenuwen enz. enz.

Alle soorten zijn verpakt in kuren voor een maand (verzendkosten **à f 12,50** inbegrepen).

Vermeld wel duidelijk welke soort U wenst.

NIEUW !!!

De soorten vermagering, zenuwen en vochtafdrijvend, nu ook in **tabletform**

Maandkuur f 15—

Drogisterij

SIKKING

Barrevoetstraat 5

Haarlem

Tel. 023 - 312882

Giro 190609

Voor bijbels, boeken en

muziek

is **LINDENBERG** uniek!

Grote voorraad

Snelle levering

ook van de allernieuwste

uitgaven

Lindenberg
boekhandel

Slaak 4 - 8 (postbus 4209)

ROTTERDAM 16

(Uw bestelling ongefrankeerd: antwoordnummer 77).

Voor al Uw

★ **BOEKEN**

★ **BIJBELS en**

★ **PSALMBOEKEN**

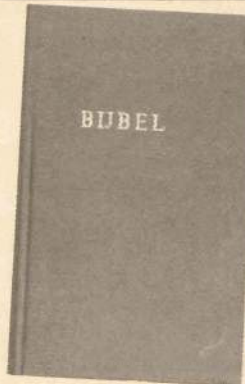
Beleefd aanbevelend

BOEKHANDEL

VAN LEEUWEN

POSTBUS 39, URK - TELEFOON 05277 - 1783

B.G.G. 05250 - 1531

**Zoekt U alleen verantwoorde boeken
Kom dan bij boekhandel Kool zoeken**

**Dus niet langer gezocht,
Daar al uw boeken gekocht.**

Wij leveren en verzorgen gaarne al uw in-tekeningen van al uw

★ **Boekwerken - Bijbels - Psalmboeken, (uitsluitend Statenvertaling) - Houtbrandteksten - Tegels - Houtsnijwerk - Boekenleggers, enz. enz.**

UITGEVERIJ - BOEKHANDEL

KOOL

Stationssingel 50 - Veenendaal - Tel. 08385 -

13978 - Postbus 177 - Antwoordnummer 77

Giro 280572 - Bankrek. Rabobank Veenendaal

Rek. nr. 36.51.10.191.